

APĂRĂTOARE DE BRĂȚ ÎN MEDIUL CULTURII GLINA

de GH. PETRE-GOVORA

Printre materialele arheologice descoperite în anul 1978 în punctul „Birșești-Biserică” din com. Mihăești, județul Vâlcea, se află și câteva plăcuțe prelucrate din lut ars (fig. 1).

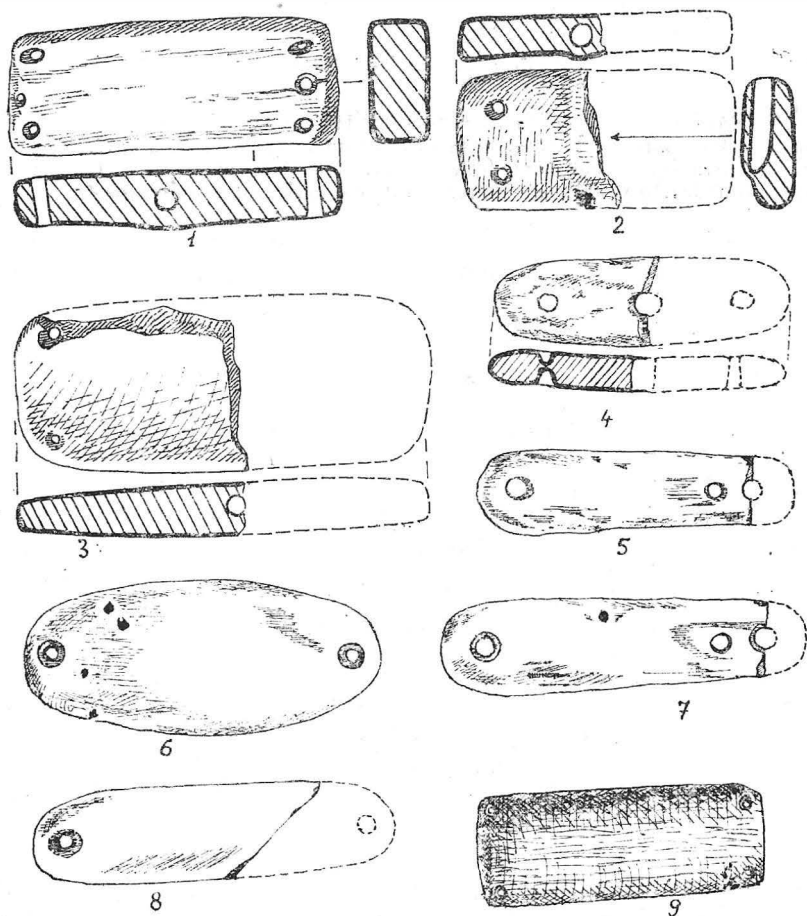

Fig. 1. Apărătoare de braț: 1—3 Birșești; 4 Văcărești (după Ersilia Tudor); 5—8 Čaňa și Valalíky (după J. Pastor); 9 cultura „Glockenbecher” (după L. Reinhardt).

Punctul arheologic „Birșești”, semnalat de noi și cu altă ocazie¹, se găsește la circa 2—300 m vest de biserica satului, pe un dîmb, a cărui pantă se termină în marginea șoselei Gara Govora — Băile Govora.

¹ Gh. Petre, Buridava, 2, 1976, p. 14.

Aci există un strat de cultură Coțofeni, faza III, care este suprapus de un nivel cultural Glina. Pe alocuri sînt urme de locuire ale purtătorilor culturii Verbicioara.

Menționăm cîteva dintre fragmentele ceramice, care au fost descoperite pe o vatră de locuință Glina, de formă rectangulară, împreună cu plăcuțele de care va fi vorba mai jos. În locuință se mai aflau, în afară de fragmente ceramice, cărbuni, oase de animale, precum și doi idoli zoomorfi fragmentari.

Fragment din pastă fină (fig. 2/1), de culoare cenușie-închisă, cu nisip fin și paiete de mică. În spărtură, lut negru spre cenușiu, cu straturi superficiale de culoare brună, ornamentat cu patru șanțulețe paralele; sub buza vasului există al cincilea șanțuleț. Pe zona de întîlnire a gîtului cu corpul vasului se află o serie de liniuțe paralele adîncite, făcute cu o ustensilă cu vîrf lățit.

Fragmentul redă forma unei cești cu corpul bombat și buza răsfrîntă. Ornamentul este întîlnit în faza Schneckenberg B².

Alt fragment (fig. 2/2) redă forma de oală cu buza răsfrîntă scurt, din pastă cu nisip fin, pietricele mărunte și paiete de mică. În spărtură, lut negru, cu două straturi cărămizii. Ornamentul constă din trei grupuri verticale formate din liniuțe paralele, delimitate pe gîtul și corpul vasului de altă serie de liniuțe paralele. Din punct de vedere tehnic, fragmentul se apropie de o anumită categorie ceramică a culturii Coțofeni.

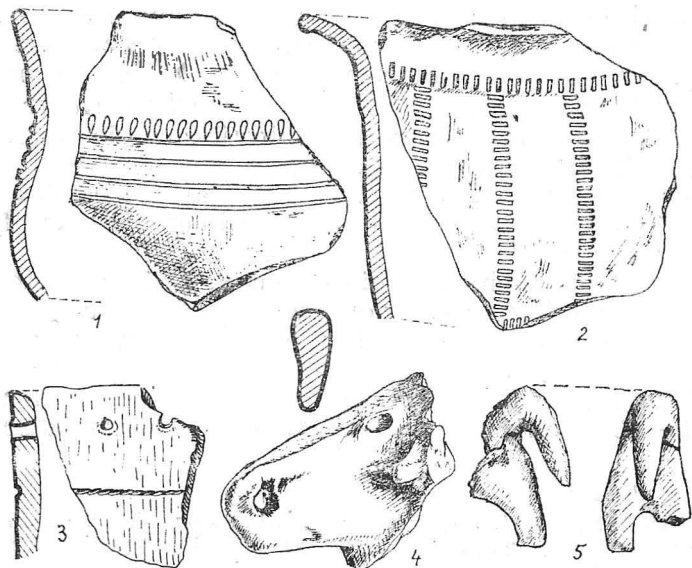

Fig. 2. Birsești. 1-3 ceramică de tip Glina; 4, 5, idoli zoomorfi, aceeași cultură.

Un alt fragment reprezintă o buză de vas-castron (fig. 2/3), din pastă în amestec cu nisip și pietricele; este decorat cu motivul „găuri-buton” (butonul rupt), sub care se află motivul decorativ făcut cu șnurul

² A. Prox. *Die Schneckenbergkultur*, Brașov, 1941, pl. XVI; 1, 4, 5, 8, 10, pl. XVII, 1-4.

răscuit, pentru care găsim bune analogii în cultura Schneckenberg ³, în cultura Cernavoda II ⁴, cit și într-un mediu din aceeași vreme din Europa est-centrală ⁵. În zonă, acest ornament apare și pe ceramica de tip Coțofeni III ⁶.

Dintre figurinele zoomorfe fragmentare, una (fig. 2/4) reprezintă un cap de bovidu, cu o perforație servind probabil la suspensie și care ne amintește de idolii asemănători din cultura Coțofeni ⁷. A doua figurină zoomorfă fragmentară ar face parte din corpul unui ovidu, pentru care avem analogii în cultura Schneckenberg ⁸.

Plăcuțele, trei la număr, au o formă dreptunghiulară. Două dintre ele sînt fragmentare (fig. 1/2—3); ele au cîte două orificii la capete și o perforație pe mijloc. A treia plăcuță este întregă și prezintă cîte trei orificii la capete și o perforație transversală, tot pe mijloc (fig. 1/1). Exemplarul întreg are o lungime de 9 cm și o lățime de 3,7 cm.

Primul exemplar fragmentar (fig. 1/2) are lungimea de 6,2 cm și lățimea de 2,3 cm, iar al doilea (fig. 1/3) are lungimea de 6 cm și lățimea de 3 cm.

Prima piesă de acest fel, descoperită în mediul culturii Glina, a fost semnalată în anul 1971 la Văcărești ⁹, dar atunci nu s-a încercat nici o interpretare.

Fără îndoială că nu ne putem gândi că avem de-a face cu obiecte de podobă, mai ales că toate aceste piese prezintă la ambele capete cîte două sau trei orificii, cum și o perforare transversală, pe mijlocul piesei. Ele nu pot avea decît o întrebuințare utilitară. În acest caz, plăcuțele de lut ars descoperite la Bîrsești sînt apărători de mină. Ele se prindeau la încheietura mîinii stîngi, fiind bine legate cu o sfoară, care se petrecea pe sub braț, iar prin orificiul median legătura se înoda la baza ligamentului degetului mare. Plăcuța proteja în acest fel încheietura mîinii vîntătorului sau a luptătorului împotriva plesniturii corzii de arc, în momentul slobozirii săgeții, cînd coarda revenea brusc.

Asemenea apărători (Armaschutzplatte) apar încă din paleoliticul superior și în tot neoliticul vest- și central-european, ele fiind făcute din os, piatră sau lut ¹⁰.

Principalii lor răspinditori dintr-o epocă mai tîrzie sînt purtătorii culturii „Glockenbecher”, a căror origine este situată în nordu Iberiei și, prin migrări succesive și rapide, ei au apărut în grupuri mici în Sicilia, Sardinia, coasta de nord a Africii, pe teritoriul Germaniei și Poloniei (în zona Cracoviei, bazinul Moraviei), cu ultimul punct al migrării în jurul Budapestei ¹¹. Printre elementele de conținut ale culturii „Glockenbecher”

³ *Ibidem*, pl. III/5.

⁴ D. Berciu, *Contribuții la problemele neoliticului în România în lumina noilor cercetări*, București, 1961, p. 484, fig. 254/2; D. Berciu, Sebastian Morintz, Petre Roman, SCIV, 3, 1973, 4, p. 385, pl. 6/13; 7/8.

⁵ Ján Pástor, *Čaňa a Valalíky, Pohrebiská zo Staršej Doby Bronzovej*, Košice, 1978, p. 76, tab. XXV/2.

⁶ Gh. I. Petre, *Buridava*, 4, 1982, p. 24, fig. 10/6—12. 14.

⁷ P. Roman, *Cultura Coțofeni*, București, 1976, p. 31, pl. 51/13, 52/4.

⁸ A. Prox. *op. cit.*, pl. XI/8.

⁹ Ersilia Tudor, *Scripta Valachica*, 1972, p. 105, fig. 8/4.

¹⁰ W. Gaerte, in *Reallexikon der Vorgeschichte*, s.v. *Arm*, Berlin, 1924, p. 227—228, cu trimiterile bibliografice.

¹¹ Schreiber Rózsa, *Die Glockenbecherkultur*, Budapesta, 1973, p. 7.

se numără și pumnalele din bronz cu nituri la miner și apărătorile de mină ¹². Ei foloseau aceste apărători, pe care le făceau cu precădere din piatră, uneori cioplită și rotunjită la colțuri, avind câte 2, 3 sau 4 găuri de prins, atit în timpul vinătoarei, cit și în luptă.

Purtătorii culturii „vaselor-clopot” practicau atit incineratia cit și inhumatia. Într-un mormint de inhumatie s-a găsit o asemenea apărătoare pe mină stringă a celui îngropat ¹³.

Asemenea apărători de mină sint semnalate și în Europa est-centrală, zona Košice din Cehoslovacia, în necropolele de la Čaňa și Valalíky ¹⁴.

În mormintele de luptători s-au găsit, printre materialele ceramice și de ofrandă, pumnale de bronz evolute, cu 4—8 nituri de prins mineral și cu nervură mediană ¹⁵, multe inele de buclă ¹⁶, securi cu marginile ridicate ¹⁷, precum și apărători de mină din plăcuțe de piatră de o formă ovală, avind două sau mai multe orificii ¹⁸.

Cronologic, necropolele Čaňa și Valalíky sint datate în epoca timpurie a bronzului, cu analogii în culturile Hátvany și cu începutul culturii Otomani ¹⁹. Se admit și unele influențe ale purtătorilor culturii „Glockenbecher” ²⁰.

Este puțin probabil însă ca prezența apărătorilor de mină din mediul culturii Glina din România, să poată fi explicată prin filiera „Glockenbecher”, deși s-a emis ipoteza unei deplasări a culturii Glina spre apus, împingind cultura Vučedol spre nord, pe Dunăre, pînă în Europa est-centrală, unde se pare a fi intrat în legătură cu unele grupe „Glockenbecher” ²¹.

Calea de pătrundere, însă, a apărătorilor de mină poate fi dinspre sud, dacă ne referim la o apărătoare de mină din os, de formă rectangulară, ușor arcuită, avind la capăt două găuri la fiecare, descoperită la Gumelnița ²².

Titul acesta de apărători apare frecvent în perioada de sfirșit a eneoliticului și începutul epocii bronzului, în cea mai mare parte a Europei ²³. De asemenea trebuie să amintim că apărători de mină s-au descoperit și la Troia ²⁴, putîndu-se astfel admite și o influență sudică, rămînîndu-ne posibilitatea formulării ipotezei preluării unor atare piese din fondul gumelnițean, care au putut fi transmise culturii Glina de către purtătorii culturii Cernavoda II, împreună cu unele elemente componente ale acestei culturi.

¹² *Ibidem*, p. 8.

¹³ *Ibidem*, p. 18, fig. 11/12.

¹⁴ Ján Pástor, *op. cit.*

¹⁵ *Ibidem*, p. 83 și urm.

¹⁶ *Ibidem*, pl. XVI/4, 10; pl. XXII/2; pl. XXV/3.

¹⁷ *Ibidem*, pl. XXV/4.

¹⁸ *Ibidem*, p. 96 în mormintele 96, 128 și 156 fig. 35; pl. XVI/5.

¹⁹ *Ibidem*, p. 126—127.

²⁰ *Ibidem*, p. 135.

²¹ Petre Roman, *Thraco-Dacica*, 1, 1976, p. 56.

²² Vl. Dumitrescu, *Dacia*, 2, 1925, p. 97 fig. 66/7.

²³ I. Dechelette, *Manuel d'archéologie préhistorique et galloromaine*, II, Paris, 1924, p. 227.

²⁴ H. Schliemann, *Illyos*, 1881, 537; fig. 585, 588, 589.

RÉSUMÉ

L'auteur fait connaître sa découverte, faite au point archéologique de Bîrsești (dép. de Vilcea), d'un certain nombre de plaques de terre cuite (protèges-bras), avec des fragments céramiques (fig. 2/1—3) et d'idoles zoomorphes à l'état fragmentaire (fig. 1/1—3), sur l'âtre d'une habitation des représentants de la culture de Glina.

De tels protèges-bras apparaissent dès le paléolithique supérieur et durant tout le néolithique de l'Europe centrale et occidentale, faits en os, pierre et argile.

Ceux qui les ont diffusés le plus à l'âge du bronze sont les représentants de la culture „Glockenbecher”, dans les tombes desquelles un exemplaire de ces pièces a même été trouvé au bras droit du squelette.

Les protèges-bras sont connus également dans la zone de Košice, dans le milieu des cultures de Hátrany et d'Otomani I. L'auteur mentionne l'exemplaire de Gumelnița (culture de Gumelnița) et celui de Văcărești (culture de Glina).

Il est à supposer que dans la culture de Glina il s'agit de leur pénétration du sud, cela d'autant plus que de telles pièces ont été découvertes à Troie.

EXPLICATION DES FIGURES

Fig. 1. Protèges-bras : 1—3 Bîrsești ; 4 Văcărești (d'après Ersilia Tudor) ; 5—8 Čaňa și Valaliky (d'après J. Pastor) ; 9 Glockenbecherkultur (d'après L. Reinhardt).

Fig. 2. Bîrsești. 1—3 céramique du type Glina ; 4, 5, idoles zoomorphes de la même culture.